

פרוטוקול מס' 276

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים
יום ג', י"ח באדר תשל"ז - 8.3.77, שעה 11.00

נסח:

חברי הוועדה:
ח. גרוסמן - היו"ר
י. בארי
ס. גז
ה. זיידל
צ. לינקר
פ. שינמן

מוזמנים:
א. לנגרמן - מנכ"ל משרד הסעד
ס. שיפמן - סמנכ"ל משרד הסעד
ד. רוטר - מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי
נ. שמאי - המוסד לביטוח לאומי
ב. לוי - משרד ראש-הממשלה
ב. לשם - עוזר השר ש. הלל
א. לאור - משרד האוצר

מזכירת הוועדה: ש. כרם

רשמה: צ. ספרן

סדר היום: א) החלטה מליאת הכנסת להעביר הצעת חוק של קבוצת חברי-כנסת לחיקון חוק הנוער לווועדת הפנים ולא לוועדת השירותים הציבוריים.

ב) מדיניות קיצבאות הסעד והמוסד לביטוח לאומי.

117

14.2.77

אני פותחת את הישיבה.

הי"ר ח. גרוסמן:

א. החלטת מליאת הכנסת להעביר הצעת חוק של קבוצת חברי-כנסת להיקון חוק הנוער לועדת הפנים ולא לנועת השירותים הציבוריים

קבוצת חברי-כנסת בראשות חבר-הכנסת קשת הגישה הצעת תיקון לחוק הנוער לפיה יורד גיל הקטינות מ-18 ל-17. משום מה לא היה ברור מאליו שמעבירים את הצעת התיקון הזו לוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת ובמליאת הכנסת הוחלט, לאור הצעה של חבר-כנסת אחד, להעביר את הצעת התיקון לוועדת הפנים, דבר שהוא בניגוד לתקנון, בניגוד להגיון ובניגוד לבקשת השר. סעיף 12 לתקנון אוסר בנושא העבריינים הצעירים הוא נושא שנדון בוועדת השירותים הציבוריים ולכן נדון גם כל חוק הנוער והתיקון בקשר לבתי-המעצר בוועדת השירותים הציבוריים, למרות שלבתי המעצר יש יותר נגיעה לענייני המשטרה.

גיל הקטינות הוא נושא סוציאלי שקשור לגישה חברתית ולכן מן הראוי שהצעת תיקון בעניין זה תועבר לוועדה שלנו. הגשתי ערעור לוועדת הכנסת שכבר החליטה בעניין זה בניגוד לתקנון ולהגיון, כפי שכבר אמרתי. עניין גיל הקטינות הוא לא דבר טכני בלבד אלא דבר עקרוני שאי אפשר לשנות אותו מבלי לברר את הנושא לעומקו.

ס. גז: האם קיבלת מחבר-הכנסת קשת הסבר מדוע עשה זאת?

הי"ר ח. גרוסמן: לא. גם כאשר חוקקנו את החוק התנגד חבר-הכנסת לכלול במסגרת הקטינות את גיל 18 והוא חושב שאפשר להסתפק בגיל נמוך יותר. בארצות-הברית למשל גיל הקטינות בארצות הדרום הוא עד 16 ואילו במדינות הצפון עד 18 ולפעמים אפילו עד גיל גבוה יותר, ואנחנו יודעים מהי החלוקה בין מדינות אלה מבחינת הגישה החברתית. מותר שתהיה גישה דומה לזו שקיימת במדינות הדרום של ארצות-הברית, אבל היא לא מחייבת לקבל החלטה בניגוד לתקנון כאשר נדמה למישהו שיושב-ראש ועדת השירותים הציבוריים אינה שלמה כל כך עם הצעת התיקון.

את הערעור הגשתי לוועדת הכנסת וליושב-ראש הכנסת.

ב. מדיניות קיצבאות הסעד והמוסד לביטוח לאומי (המשך הדיון)

ס. שיפמן: כאשר אנחנו דנים בנושא זה של קיצבאות הניתנות לאותן משפחות שאין להן כל מקור קיום אחר צפות ועולות תמיד שתי שאלות: שאלה אחת -היות ושכר המינימום נמשך הוא כפי שהינו, האם ייתכן הדבר שמקבלי הקיצבאות יקבלו תמיכות בשיעור העולה על שכר המינימום? שאלה שניה - האם העובדה שהתמיכה גבוהה יותר משכר המינימום אינה מהווה תמריץ שלילי לעבודה? ובשאלה זאת בולטת לא אחת הנימה של חשש שמא יהפוך הדבר הזה לרועץ. נדמה לי שבעניין זה חשוב ביותר שננסה לנתח לעצמנו את הנחונים המצויים בידינו ואח המשתמע מהם.

אם אנחנו בוחנים את מה שקרה במערכת תמיכות הסעד בשנתיים האחרונות אנחנו מוצאים תופעה שדוברת בעד עצמה: במקום 27 אלף משפחות שקיבלו תמיכה סעד ירד מספרן ל-19 אלף משפחות, כאשר מגמת הירידה נמשכת. גם אם חלק ניכר מן הירידה חל מחמת נדידת אוכלוסיה ממסגרת תמיכה הסעד למסגרת קיצבאות הביטוח הלאומי עובדה זו מדברת בעד עצמה בכך שאותן אלפי משפחות הזכרו על ידי החוק כנכים שאינם מסוגלים לעבוד ומבאין מחייב אותן משפחות תקבלנה את קיצבת הביטוח הלאומי.

היו"ר ח. גרוסמן:

זאת אומרת שחלק מאלה שירדו משולחן
הסעד עברו לביטוח הלאומי.

מ. שיפמן:

נכון, אבל חשוב בעיקר לראות את העובדה
שבהיותם בקטיגוריה של מקבלי תמיכות
הם היו בגדר חשודים כפרזיטים, אבל באותו רגע שהם חייבים לעבוד
פרוצידורה של ועדות רפואיות וועדות אחרות, שבהן הם נבדקים בשבע
עיניים, והם נקבעים כנכים שאינם מסוגלים לעבודה, הם מוכרים על ידי
החוק כזכאים לקבל את קיצבת הביטוח הלאומי.

פ. שיפמן:

מה מספרם של אלה שעברו מן הסעד אל
הביטוח הלאומי?

מ. שיפמן:

מדובר באלפי משפחות.

דבר שני שיש לציין: מאותן 19 אלף
משפחות שעדיין מקבלות תמיכה ממשרד הסעד כמחצית מקבלי השלמת תמיכה
ולא תמיכה מלאה וזה פועל יוצא מכך שמחמת מוגבלות גופנית לא מסוגל
ראש המשפחה העובד לעבוד בעבודה שהכנסתה גבוהה אלא נאלץ לעבוד מספר
שעות מצומצם ולכן מתחייב שהוא יקבל השלמת התמיכה.

אם נבודד את המספר של אותן משפחות
שאינן עובדות ואינן בקטיגוריה של מקבלי קיצבאות הביטוח הלאומי אנחנו
מגיעים למספר בסדר גודל של 7,000-8,000 משפחות המהוות כאחוז-אחוז ורבע
מכלל בתי האב בישראל. העובדה שבישראל מגיעים ל-1.1%-1.2% מכלל בתי
האב - שמספרם מגיע ל-600 אלף - שבהם ראשי המשפחות אינם מסוגלים לעבוד
מחמת מוגבלות זו או אחרת מדברת בעד עצמה יותר מכל נתון אחר, עובדה
שאינן להשוות אותה כלל לגבי מה שנעשה בארצות אחרות.

למה אני מדגיש זאת? - משום שנדמה לי
שאינן מי שחולק על כך שכאשר צריכים להבטיח לאותה משפחה, שאין לה מקור
קיום אחר, את מיכסת התמיכה, צריך להבטיח לה מכסת תמיכה שתאפשר לה
להתקיים. במידה שאיננו מבטיחים קיום זה אנחנו מעוררים תופעות לוואי
שליליות. הסכום המינימלי שחייבת משפחה בת ארבע נפשות להועיד לסל
המזון שלה, לפי דוח רשף - סכום שצינתי אותו בישיבה הקודמת - הוא
סכום שאינו מאפשר לחיות. ד"ר רשף עצמו תקף את הסכום בדוח שלו והצביע
על בעיות של תת-תזונה.

אם זה הסכום שמעמידים לרשות המשפחה
ושממנו היא צריכה לממן את מכלול הוצאותיה - ובטיטואציה של דהירת
המחירים קטן כדבר הקנייה - מתעוררת השאלה של הפיצוי ושמירת ערכו
הריאלי, לאחר שכבר סוכם על דעת כולנו שאותו סכום שקבענו אותו הוא
נמוך מדי, ומתעוררת השאלה אם אותן משפחות תקבלנה כפיצוי את ההתייכרות
הריאלית או שנתחיל לכרסם באותו התחום. לגבי משפחה מסוצעת בישראל
אומר פיצוי בשיעור 70% מן ההתייכרות כרטום בשוליים, אבל לגבי המשפחות
שאנחנו מדברים בהן אומר הדבר כרטום בבשר החי. הם חייבים להוריד
בדברים הבסיסיים ביותר, כי אחרת אינם מסוגלים להסתדר. נדמה לי איפוא
שאנחנו חייבים לצאת מנקודת מוצא בסיסית ביותר שאל למערכת לפגוע באותו
אדם שפונה לקבל את העזרה ומוכר כזכאי לקבל אותה לאחר שנערכה כל
הבדיקה המקיפה על מנת להבטיח שלא יסתננו כאלה שאינם זכאים, וגם אם
מסתננים כאלה לא צריך להעניש בגללם את אלה שזכאים.

אני סבור שאנחנו צריכים להבחין בין
שאלת שכר המינימום לבין השאלה של קביעת מכסת קיום, בין אם המדובר
בתמיכת סעד ובין אם המדובר בקיצבת זיקנה פלוס הטבה סוציאלית, ואם
נקבע בסיס מסויים צריך שהוא יישמר. גם אם לגבי כלל האוכלוסיה נקבעה
שיטה חדשה לפיה ניתנים רק 70% תוספת יקר חייבים למצוא את הדרך שהדבר
לא יתבטא בכרטום של 30% לגבי אותן האוכלוסיות שאנחנו מדברים עליהן.
אותה נוסחה שהוצעה במקורה לוועדת השרים לענייני רווחה ושנתקבלה בסיכוב

מ. שיפמן:

הראשון - עדכון תלח-חודשי - באה להבטיח דבר זה מבלי ליצור לגבי האוכלוסיות האלה מערכת שונה לפיצוי. אם קיימת הבעיה של שכר מינימום הרי שהיא בעיה חמורה כשלעצמה, אבל אינני רואה את הקשר בינה לבין התמיכה. אינני חושב שבגלל בעיית שכר המינימום, בגלל העובדה שיש אנשים שעבוד שמונה שעות עבודה מקבלים שכר שאינו מאפשר להם להתקיים לא צריך להעמיד את התמיכה על בסיס קיום ריאלי.

האם בין אלה שמקבלים השלמת התמיכה על ידי הסעד יש גם כאלה שעובדים עבודה

היור"ח. גרוסמן:

מלאה?

יש אנשים שמועסקים במסגרת מפעלים מוגנים יום עבודה מלא.

מ. שיפמן:

זו לא קטיגוריה טיפוסית כי אלה אנשים שמועסקים בתנאים מיוחדים.

היור"ח. גרוסמן:

בתעסוקה טבעית לא יכול להיות מצב שאדם יעבוד שמונה שעות ביום ויהיה זכאי לתמיכה, כי שכר המינימום עולה על מכסת התמיכה.

א. לנגרמן:

מ. שיפמן:

להצעתו של לאור בענין הסובסידיות: אין חולק על כך שסכום המשאבים העומדים לרשות מדינת ישראל מכתוב בהכרח תפיסה לענין סולם העדיפויות, אבל עדיין עומדת השאלה, כאשר מדברים על הבטחת קיום לאותן משפחות שזה מקור קיומן היחיד, מה מקומו של נושא זה במסגרת סולם העדיפויות: האם אנחנו רואים את מקומו בסולם העדיפויות כך שגם לגבי האוכלוסיות האלה יהיה כרסום ולא ינתן הפיצוי המלא או שאנחנו נותנים לו את המקום הראוי בסולם העדיפויות בכל מה שקשור לפיצוי? ניתוח שנערך על ידינו מצביע שאם נאמץ את השיטה המדוברת על עדכון תלח-חודשי במקום השיטה של היום יצריך הדבר סכומים בסדר גודל של 87 מליון ל"י.

מאיזו תקופה עד איזו תקופה?

ה. זיידל:

במשך שנה.

מ. שיפמן:

87 מליון לירות הם סכום נכבד, אבל אם נביא בחשבון במי מדובר ובמה מדובר צריך לשקול אם צריך ללכת לקראת שיטה זו או לא.

נשאלה שאלה לגבי הסוגיה של עזרות אחרות שניתנות על ידי הסעד דרך השירותים: בשנת 1976 לא היתה שום נסיגה בתחום השירותים שניתנו. נכון ששיעורי ההשתתפות של האוכלוסייה שמקבלת את השירותים השתנו בחלקם, בעיקר בשני תחומים. תחום אחד - עזרה רפואית או ביטוח רפואי. שנת 1976 היוותה במישור זה שנת מעבר על ידי כך שעקב הסדר עם קופות-החולים הובטח ביטוח רפואי מקיף לכלל האוכלוסיות, הן אלה שבתחום טיפול שירותי הסעד והן אלה שמקבלות קיצבת זיקנה עם הטבה סוציאלית. הסדר זה, שנהנים ממנו כיום כרבע מליון נפש, שחרר למעשה את המשפחה מתשלום עבור שירותים שנכללו במסגרת הביטוח האמבולטורי שהמשפחה נדרשה לשאת בהם בשיעור של 10%. לדוגמה: אם קודם לכן מקבל קיצבת זיקנה או נתמך סעד שהיה מבוטח בביטוח אמבולטורי בלבד נדרש לשלם עבור יום אישפוז 7.5 לירות וכתוצאה מביטוח רפואי מלא הוא פטור מתשלום עבור אישפוז, הרי סברנו שיש מקום לחייב את המשפחה בהשתתפות בנושא זה של הביטוח הרפואי. אם המדינה משלמת עבור ביטוח משפחה החל מינואר 1977 145 ל"י, מחייבים את המשפחה לשלם 9 לירות, כאשר המגמה היא שלקראת ה-1 באפריל 1977 יעלו את שיעור ההשתתפות לכדי 25 לירות.

האם הסכום שאתם משלמים לא יעלה?

פ. שינמן:

בעקבות העלאת התעריפים עבור יום
אישפוז בינואר העלינו את תעריף הביטוח
הרפואי לקופת-החולים ל-145 לירות.

מ. שינמן:

אם תעלו את סכום ההשתתפות מ-9 לירות
ל-25 לירות יהיה סכום ההשתתפות גבוה
יותר מן הסכום שמשלמת כיום אלמנה - שמקבלת רק מן הביטוח הלאומי -
לקופת-חולים. אני מציע לכם לבדוק את הנושא.

ה. זיידל:

אני מוכן לבדוק, אבל אני יודע שהנושא
נבדק אצלנו במישור אחר: יש כאלה שהיו

מ. שינמן:

חברים בקופת-חולים ולאחר הפרישה או הפסקת העבודה הם יכולים להמשיך
לשמור על זכויותיהם. אותם אנשים ממשיכים להיות מבוטחים בקופת-החולים
ככל מבוטח אחר, אבל הם משלמים עבור שמירת הזכויות. העקרון שעל פיו
משלם האדם לצורך שמירת זכויותיו מעוגן בבסיס האומר שכל לירה הנכנסת
לאותו אדם בגין קיצבה תחשב לעניין זה כחצי לירה. הסכום המינימלי
המעודכן של לשכת המס עומד על 41 לירות.

להשתתפות העצמית היתה מטרה נוספת:

לקופת-חולים היה עניין שכל אלה שהיו מבוטחים במישור באופן עצמאי
ושילמו סכום הרבה יותר נמוך יעברו אלינו ועל ידי כך תקבל קופת-חולים
תשלום יותר גבוה של 185 לירות, כאשר המשפחה העצמאית איננה מקבלת עקב
כך שום שירותים נוספים. למעשה מגדיל סידור זה את הסכום שאנחנו
מעבירים לקופת-חולים ולא ראינו שום הצדקה שאנשים המבטחים את עצמם
בקטיגוריה של שמירת זכויות ומשלמים סכום נמוך יעדיפו - משום שבביטוח
הרפואי באמצעות משרד הסעד או הביטוח הלאומי אינם משלמים מאומה - לבטל
את ההסדר שלהם עם קופת-חולים ולעבור להסדר זה. בחרנו איפוא את השירותים
שעבורם נדרש האדם להשלים את השתתפותו נאישפוז ובשירותים רפואיים
אחרים שלא ניתנו דרך הטיפול האמבולטורי. סכום של 25 לירות נראה לנו
כסכום סביר.

מעבר מ-9 לירות ל-25 לירות מהווה קפיצה
די גדולה.

פ. שינמן:

את הסכום של 9 לירות קבענו מלכתחילה
כסכום סמלי ולא כסכום שבא לבטא מעשיית
את החסכון שנחסך במשפחה במעבר לביטוח רפואי מלא.

מ. שינמן:

האם אנשים אלה משלמים עבור תרופות?

ה. זיידל:

לא, דינם כדין חברי קופת-חולים לכל
דבר.

מ. שינמן:

הם צריכים בוודאי להביא פתקים.

הינריך גרוסמן:

איננו הולכים בדרך זו של פתקים אלא
מפצים את המשפחות על פי נוסחה מסויימת,
כי לא רצינו ליצור שוב את הסיטואציה שבה מופיע אדם בקופת-חולים כנזקק.
הסדר הפיזוי אומר שבהחאם למספר הנפשות במשפחה תקבל המשפחה, יחד עם
מיכסת החמיכה, חוספת מיוחדת וקבועה שנועדה לפצות תשלום עבור תרופות
כרגע שנושא זה יופעל על ידי קופת-חולים.

מ. שינמן:

האם המשפחות יודעות על הסדר זה?

מ. גז:

כרגע הן לא נדרשות עדיין לשלם.

מ. שינמן:

מ. שיפמן:

באותו נושא של ביטוח רפואי אנחנו עדיין רואים בעיה לא פשוטה באופן משפחות שמסיבות כלשהן לא ביטחו את עצמן באחת מקופות החולים והן נזקקות לאישפוז. ההסדר הנוכחי אומר שבתי-החולים הממשלתיים מוסמכים לתת הנחה לאדם כזה שנזקק לאישפוז עד לסכום של 60 לירות ליום. היינו, לפטור אדם כזה מחובת תשלום עבור כל סכום שנע מ-60 לירות ל-350 לירות או ל-500 לירות לפי התעריף החדש. לגבי סכום הנמוך מ-60 לירות אין בית-החולים מוסמך לשחרר את האדם מתשלום. ראינו לא אחת מצבים שגם משפחה שאינה נזקקת ללשכת הסעד אינה יכולה לעמוד בנטל של 60 לירות עבור יום אישפוז זמן ממושך. אנחנו מבורים שבאותה מידה שבתי-החולים מוסמכים לתת הנחה מתשלום עד 60 לירות, כך הוא צריך להיות מוסמך לתת הנחה כאשר מדובר במצבים בהם המשפחה איננה מסוגלת לעמוד גם בסכום נמוך מ-60 לירות.

מאחר שראינו שיש משפחות שמופיעות ללשכת הסעד ומבקשות סיוע באישפוז היתה בטיה, במהלך המשא ומתן שלנו עם קופת-חולים של ההסדרות הכללית, להגיע להסדר לפיו תינתן לאדם כזה הנזקק לאישפוז האפשרות לבטח את עצמו רטרואקטיבית שישה חודשים ובכך להביא למצב שאישפוזו יכוסה על ידי קופת-חולים. לצערנו לא הסכימה קופת-חולים להסדר זה. אם ניתן היה להשפיע עליה לאמץ הסדר זה, הוא היה עשוי להיות פתרון גם לאוכלוסייה זו.

ה. זיידל:

גם לי לא נראית ההצעה של ביטוח רטרואקטיבי עבור חצי שנה. אם קופת-חולים מסכימה לבטח באורח רטרואקטיבי, שתעשה זאת על חשבונה או שתעשו הסדר של ביטוח מאותו יום והלאה. ייתכן מאד שלאותו אדם אין אפילו הכסף לתשלום רטרואקטיבי.

א. לנגרמן:

יש לנו הפסד, כי אחרת היה זכאי לקבל ביטוח רפואי. מדובר באוכלוסייה שהכנסתה גבוהה יותר אבל אינה מסוגלת לעמוד בתשלום של 60 לירות ליום אישפוז בתקופה ממושכת של חודש-חודשיים-שלושה.

מ. שיפמן:

הנושא השני שלגביו חל שינוי ביחס להשתתפות המשפחות בשירותים שהן מקבלות הוא השינוי בכל הנושא של סידור חוץ-ביתי וסידור במעונות יום. סברנו שאם המשפחה מקבלת מהביטוח הלאומי קיצבת ילדים שהיא בסדר גודל של 270 לירות החל מן הילד השלישי ומאידך מוחזק הילד על חשבון המדינה במסגרת פנימייתית אין הצדקה שכל הסכום שמקבלת המשפחה מהביטוח הלאומי בגין אותו ילד יפול למשפחה ולכן נקבעה מערכת של השתתפות המשפחה בהוצאות החזקת הילד במסגרת הפנימייתית לפי סולם מדורג שקשור בהכנסה. נבדקה עכשיו יחד עם הביטוח הלאומי ההצעה לבחינת האפשרות שבמקרים כאלה לא תלך כל הקיצבה ישירות להורה - חלק מן הקיצבה צריכה המשפחה לקבל כי הילד בא הבייתה לחופשות, ההורים נוסעים לבקר אותו - והסכום עבור החזקת הילד במסגרת הפנימייתית ינוכה מלכתחילה. קבענו כיום סכום מינימום של 80 לירות לחודש שבו משתתפת המשפחה עבור סידור חוץ-ביתי. סכום המינימום שבו משתתפת המשפחה עבור החזקת ילד במעון יום הוא 40 לירות. גם את הסכום של 40 לירות ראינו כסכום סביר ביחס לאותם שירותים ציבוריים הנחתנים לילד במסגרת מעון יום שחוסכים למשפחה חלק מסויים מההוצאות שהיא צריכה להוציא.

בכל התחומים האחרים לא חל שום שינוי בתקציב 1976 לגבי השתתפות המשפחות בשירותים חומריים שאותם הן מקבלות.

ב. לוי:

אני מבקש להתנצל בשם השר הלל, יושב-ראש ועדת השרים לענייני רווחה, על כי נבצר ממנו להיות כאן. אהנו על אף שעז היה רצונו לעשות כן.

ב. לוי:

במשפטים אחדים אנסה לדבר על ועדת השרים והנושא שהובא פה לדיון בעצם הזדקקות ועדת השרים אל כלל הנושא ואל ההחלטות שנתקבלו בתחום זה ואל נושאים פתוחים שעדיין נראים לנו ככאלה שמחייבים טיפול בעתיד הקרוב.

צריך לראות אולי ארבעה עקרונות ברקע הדברים מתוך נקודת הגישה של ועדת השרים בתחום זה: עקרון אחד - העדיפות בתוך האוכלוסיות והשירותים. אחד הדברים שהינחו למעשה את עבודת הוועדה היה החיפוש אחר מתן עדיפויות נכונות בתוך האוכלוסיות והשירותים כאשר נדונו נושאים כמו הקיצבאות ועדכונו וכאשר בהחלטות שנתקבלו הובאו בחשבון בתוך מכלול הנזקקים אלה שנוזקקים יותר או אלה שמצבם חייב תשובה הולמת יותר. זה היה עקרון אחד גם באשר לקיצבאות והתשלומים וגם באשר לשירותים אחרים שניחנים לאוכלוסיה מעוטת היכולת.

עקרון שני - שאולי נבלע אבל היה ברקע הדברים - מעורבות יותר אפקטיבית של האוכלוסיה למען קבלת השירות מתוך נקודת ראות חינוכית-פילוסופית בענין זה.

עקרון שלישי - להביא עד כמה שאפשר לאיחוד קריטריונים ותיאום הזכאויות לגבי אותה אוכלוסיה מעוטת יכולת. נושא זה עדיין קיים ברקע הדברים ולפי דעתי הוא נותר פתוח.

עקרון רביעי - שמירה והגנה על הקו של אי חציית הגבול של התמריץ השלילי לעבודה, שיכול להיות בעקבות המס השולי הגבוה, והשוואה בין מערכת התמיכות לבין שכר המינימום הקיים במסק.

אלה הם ארבעת העקרונות שלמעשה על רקעם פעלה ועדת השרים לעניני רווחה במהלך הזמן; ארבעה תחומים שבהם נתקבלו החלטות הנוגעות לנושא זה.

החלטה ראשונה הייתה - פיצוי למשפחות מעוטות יכולת בגין ביטול הסובסידיות ובגין הפיחות שחלו ב-1974. היה זה הנושא הראשון אליו נזקקה הוועדה ולמעשה הייתה זו גם מערכה חזקה מבחינת היקף הקיצוץ והפיחות ואכן ההחלטה שנתקבלה אז הביאה בחשבון את העקרונות שתארתי אותם קודם לכן כאשר היא קבעה באותה עת את הפיצויים שצריכים להינתן לסוגי האוכלוסיות על פי הסגנונים שהוצעו אז. הרפורטה שנכנסה מאוחר יותר הכניסה למעשה מכניזם של ויסות ומנגנוני ויסות די שוטפים לענין זה מבחינת העדכון והפיצוי. ואכן בנובמבר 1976 שוב נזקקה ועדת השרים לקבל החלטה בגין ביטול הסובסידיות והיא קיבלה אותה על רקע הדברים שאמרתי קודם. באותה החלטה דובר על 5% פיצויים לאוכלוסיות נחמכות פלוס סכום מסויים - נדמה לי שסכום של 10 לירות - החל מן הילד השלישי. גם כאן אנחנו רואים את העקרון של החשבנות במשפחות מרובות ילדים מצד אחד ובאוכלוסיות נזקקות מצד שני בתוך המגוון של המשפחות.

נושא שני שאליו נזקקה הוועדה היה פיצויים לאותן שכבות מעוטות יכולת בגין מס ערך מוסף. ביוזמת הוועדה נתבקש צוות לעסוק בנושא זה והוגשה הצעת החלטה עם נחונים לוועדת השרים על ידי עמירם סיון, שהיה מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי וריכז את עבודת הצוות, כאשר העקרונות של החלטה בגין מס ערך מוסף והפיצויים התייחסו גם כן לקבוצות אוכלוסיה נזקקות, מקבלי הטבה סוציאלית, נכים, מקבלי סעד ומשפחות, החל מן הילד הרביעי ואילך, בהן גדול המתאם בין היותן משפחות גדולות לבין היותן משפחות במצוקה. החידוש שבנושא זה היה בהחלטה שכללה מקדמה לאותן משפחות. כלומר, משפחות אלה לא היו צריכות לחכות למועד של העדכון אלא קיבלו מקדמה בסדר גודל מסויים על מנת שיוכלו להשתמש בכסף זה שקיבלו בגין ההתייקרויות שחלו בגלל מס ערך מוסף.

ג. לוי:

הנושא השלישי - עדכון הקיצבאות והתמיכות.
ההחלטה שנתקבלה בנושא זה ב-17 בינואר 1977 בוועדת השרים התבססה על מערכת של דיונים ונחונים שסוכמו על ידי המוסד לביטוח לאומי, משרד הסעד ומשרד האוצר והיא הביאה בחשבון את קבוצות האוכלוסיות שנקבעו בעקרונות שהזכרתי קודם. אותה החלטה קבעה את השיטה שנתקבלה למעשה בישיבה האחרונה של ועדת השרים כאשר לפני כן היו ערעורים והרהורים ביחס לשיטה ולמועדי העדכון. ההחלטה שנתקבלה קובעת את הקבוצות הזכאיות לעדכון מבחינת מקבלי ההטבות למיניהן; ההחלטה קובעת שני מועדים בשנה שבהם ייעשה העדכון על בסיס השכר הממוצע במשק, כאשר נשאר עדיין פתוח הנושא של עדכון השכר הממוצע.

הנושא הרביעי - תיאום בין השירותים.
סידור ילדים במעונות יום, סידור ילדים מחוץ לבית הם רק שני נושאים מתוך 11 נושאים שוועדת השרים החליטה לבחון אותם ולהציע לממשלה תיאום וריכוז טובים יותר ממה שקיים כיום. בעניינים אלה פועלים צוותים - צוות לכל עניין - ואני רוצה לקרות שתוך שבועות אחדים נוכל להציע לוועדת השרים הצעות מוסכמות עד כמה שאפשר על דעת כל הגורמים הנוגעים בדבר.

היו"ר ח. גרוסמן: האם ההצעות תהיינה אדמיניסטרטיביות?

ג. לוי:

הבסיס לעבודה הוא לאו דווקא של יעול וניהול אלא יותר בסיס של הערכה חברתית. אם מדובר על סידור ילדים מחוץ לבית הרי יסוד העבודה, בנוסף לאספקטים הנפיהוליים שנדרשים, הוא קביעת העדיפות לצורך אותו שירות, קביעת הסוכנות שתיתן את השירות, בחינת מנגנוני המיון וויסות בין האנשים הנזקקים לבין המוסדות שנותנים את השירותים.

היו"ר ח. גרוסמן: האם אתם מסתמכים גם על המלצות הכנסת באותם נושאים?

ג. לוי:

אפצני יכול להגיד במפורש אם הצוותים בדקרו את מסקנות הכנסת, אבל מצטער אצלם חומר למכביר ואני מצפה שהוא כולל גם את המלצות הכנסת. אני מוכן לבחון את הדבר באופן מיוחד.

אני רוצה לגעת בכמה נקודות הקשורות לנושאים שנשאלו עדיין פתוחים בחחום זה של מדיניות רווחה חברתית כוללת ונבמגזר התמיכות והקיצבאות ושבמוקדם ובמאוחר יצטרכו לדון בהן.

נושא פתוח ראשון - תיאום הזכאיות של האוכלוסיות מעוטות היכולת ועיבוד קריטריונים לזכאיות אלה. קיימים קריטריונים שונים ורבים בין המשרדים השונים וגם בתוך המשרדים. עוד שר הסעד חזני המבנה הגיש לוועדת השרים, לפני כשנהיים, רשימה של מערכות זכאיות וקריטריונים שונים ועל בסיס רשימה זו נתבקשנו להכין הצעות שתענינה יותר טוב על מגמה זו של איחוד ותיאום הנושא הפתוח הזה. באורח שוטף נעשים כל מיני ניסיונות של איחודים כאלה במשרדי העבודה והסעד, שכינם עומד בראשם אותו אדם, אבל יש עדיין זכאיות וקריטריונים של משרדים אחרים כמו משרד החינוך והתרבות, משרד הבריאות.

היו"ר ח. גרוסמן: האם אין עדיין המלצות של החעדה?

ג. לוי:

עדיין לא. לפני ארבעה חודשים נמצא הנושא בחצי קונסנסוס בין מרכיבי הוועדה השונים, אבל עדיין לא יכולנו לגשר על ההבדלים שקיימים ואני חושב שנצטרך לעשות זאת בשניים-שלושה החודשים הקרובים.

היו"ר ח. גרוסמן:
זה אחד הנושאים המעניינים אותנו מאד
מביב שולחן זה. היו הרבה דיונים על
נושאים ספציפיים שמפוצלים בין המשרדים ועל הנושא של מדיניות רווחה
כוללת כמדיניות שיש לה סטרטגיה משותפת.

ב. לוי:
נושא שני פתוח - המדיניות הסוציאלית
בקשר לתמיכות כמו השתתפות במסים מקומיים, שכר דירה, הזנה, מענקים.
נזקקנו לנושא זה במהלך העבודה של ועדת השרים וגם פה הובאו הצעות,
בעיקר על ידי משרד הסעד, שנחקבלו באופן כולל מבלי שהובאו לאישור אלא
לאינפורמציה. אין ספק שנושא זה, רובו ככולו, פתוח לאיזה שהוא ארגון
מחדש, שוב על בסיס העקרונות והמדיניות שנקבעו ביחס לשירותים והתמיכות
לשירותים.

נושא שלישי פתוח - האיזון בין התשלומים
לביין השירותים. זוהי נקודה קרדינאלית שגם הפילוסופים והחכמים האקדמאיים
למיניהם עדיין לא גמרו אומר ביחס אליה. יש פנים לכאן ולכאן ולכן לא
יהיה מנוס אלא לקבוע עקרונות בתחום זה. אין עדיין עקרונות ומגבלות
עד כמה יש ללכת בתחום זה - עד כמה לאפשר למשפחות לצרוך לפי ראות
עיניהם לאותם צרכים או עד כמה להטיל זאת באופן יותר מסודר וכפוי.

היו"ר ח. גרוסמן:
מתחילת דיוניה של הוועדה שלנו ועד
היום לא ראיתי איזו שהיא התוויית דרך
בנושא זה ומטלטלים סקיצוניות אחת לקיצוניות אחרת. מתי כבר תתגבש
מדיניות בתחום הזה?

ב. לוי:
זהו נושא קרדינאלי שנתקלנו בו באורך
שוטף בעבודת ועדת השרים והמערכת הביין-
משרדית. מתי תתגבש מדיניות? - הייתי אומר שהמגזר הזה הוא חלק ממדיניות
יותר כוללת שלפי טעמי גם לגביה צריך לשאול את השאלה מתי היא תתגבש.
מדובר היום הרבה על צעד נוסף, ולפי טעמי גם יותר חזק, בקביעת המדיניות
וזה הצעד של ארגון המשרדים והקמת משרד לרווחה חברתית. אני חושב שוועדת
שרים ככזו אינה יכולה לקבוע מדיניות שחייב את כל אחד מחבריה במגזר
שלו מפני שהמכניזם הקיים הוא לכל היותר מכניזם לתיאום שמבוסס על
רצון טוב ועל מוכנות. אני מאמין שאם יוקם משרד לרווחה חברתית שאכן
יהיה בו האלמנט הבסיסי של תכנון חברתי וקביעת זכויות ועדיפויות הוא
יאפשר התייחסות לנושא קרדינאלי כזה של שירותים מול תשלומים ובהתאם
לאותה התייחסות נצטרך לפעול.

נושא רביעי פתוח - היטל חינוך באמצעות
מערכת הביטוח הלאומי. באחד הישיבות הוטל עלינו לבחון את האפשרות לגבות
באמצעות מערכת זו גביה נוספת של חצי אחוז סכלל האוכלוסיה על מנת לבסח
את כלל מדינת ישראל בחינוך חובה עד כיתה י"ב. נושא זה נבחן על ידינו,
אבל הדיון בו נעצר. לדעתי השאלה אם להשתית את השירותים החברתיים
על בסיס ביטוחים חברתיים במטנדריטים מסויימים לקבוצות אוכלוסיה מסויימות
או לכלל האוכלוסיה זו שאלה שצריך להתייחס אליה כחלק ממדיניות כוללת
בסיסית. מבחינתנו היא נשארה עדיין פתוחה וכוונתי שיצטרכו להזדקק לה.

נושא פתוח חמישי - שכר המינימום, שנוגע
לנושא הקונקרטי כאן בוועדה. נראה לי שלא יהיה לנו מנוס מלהזדקק לנושא
זה מוקדם ככל האפשר, גם מבחינת עדכוננו, גם מבחינת השמירה שלא לחצות
את הקו האדום שעושי להביא לתמריץ שלילי לעבודה.

מ. גז:
אחרי שנים שאני יושבת בוועדה הזאת אני
מרגישה שאני מגיעה לתסכול מסויים.
אחרי פירטום דו"ח ועדת ראש-הממשלה לפני שש שנים שזעזע את המדינה הוקמה
ועדת השרים לענייני רווחה. הרבה אנשים תלו בה תקוות רבות, אבל אני
לא השליתי את עצמי ואפילו פה בוועדה אמרתי לשר הלל שאם אין בכוחו
לענות על הבעיות מוטב שיקום ניהופטר ולא ישא על גבו את הכשלון. באחת
הישיבות נפגשנו עם ארבעה מנכ"לים - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות, מנכ"ל

ס. גז

משרד הסעד, מנכ"ל משרד הבריאות ומנכ"ל משרד הפנים. שמענו את כולם אבל למען האמת אני יצאתי מאותה ישיבה עוד יותר מתוסכלת, כי ראיתי שנפי אף אחד מהם לא היתה בשורה וכל אחד זרק על השני את האפשרות לשפר את המצב. לי נראה שמדובר כתובות מאנד האדם את הקרקע מתחת לרגליו ואיננו יודע איפה הוא עומד.

מר ברוך לוי הזכיר את הדוגמה של שתיים-עשרה שנות חינוך חובה חינוכים. ייתכן שאין בכוחה של המדינה לעשות זאת עכשיו, אבל אם היו מאפשרים דבר זה למשפחות מרובות ילדים ונזקקות החל מן הילד השלישי ומעלה היינו פותרים את מחצית הבעיה, מפני שכל אחד יודע שלמשפחות שמצבן טוב ושפיר אין יותר משניים-שלושה ילדים. המצוקה היא במשפחות העניות שהכנסתן נמוכה.

ב. לשם: משפחות במצוקה בלאו הכי אינן משלמות.

ס. גז: את ההישגים שזכינו להם במוסד לביטוח לאומי צריך לזייץ. אלה הם הישגים מרשימים שאפשר לראות את השיפור כתוצאה מכל אחד מהם, אבל ביתר הדברים נעשה מעט מאוד. אנחנו יודעים שעד שנותנים לנזקק את הפיצוי על ההתייקרות המחיו עולה כבר עוד פעם. ומדובר לא רק במחירים של אוכל, אלא במחירו של זוג בעלים לילד, במחירם של דברים בסיסיים כמו לבוש, חיסום. בכל זה אני לא רואה תשובה מספקת.

צריך להביא למהפכה מסשית במדיניות הסוציאלית כדי לגמור עם בעיית העוני והמצוקה החומרית והחברתית על כל גווניה. חשבנו שוועדת השרים לעניני רווחה תעשה את הדבר הזה והיא לא עשתה אותו. ואם יתמנה מחר שר לעניני רווחה האם הוא יביא את המשיח?

הי"ר ח. גרוסמן: אם הוא לא יביא את המשיח הוועדה בוודאי לא יכולה להביא אותו.

ס. גז: על הממשלה להחליט על שינוי דרסטי במדיניות שלה, על רפורמה מקיפה כדי למצוא פתרון לבעיה ולא כדי להוסיף כתובת שלא היחן חשובה.

הי"ר ח. גרוסמן: זו צריכה להיות כתובת במקום כתובות אחרות ולא כתובת נוספת.

ס. גז: צריך מדיניות נכונה וברורה שתביא לפתרון הבעיות שמטלבטים בהן. נאחל לממשלה שתקום שתצליח בעניין זה שהוא פקטור חברתי ובטחוני ממדרגה ראשונה. נפסיק לבנות בתי-סוהר ונחחיל לבנות בתי-ספר ליום חינוך ארוך; נגבש מדיניות נועזת כדי למצוא את הפתרון שכולנו רוצים בו ואף אחד לא מצא אותו.

הי"ר ח. גרוסמן: הדיון שלנו צריך להתמקד בהחלטת ועדת השרים לעניני רווחה שהעדכון של הקיצבאות יהיה אחת לחצי שנה ולא אחת לשלושה חודשים כפי שהוצע במקור, ושהפיצוי על ההתייקרות יהיה בשיעור 70%.

בעקבות הדיון בשני נושאים אלה התעוררו שאלות נוספות כמו השאלה הכללית הגדולה של אסטרטגיה סוציאלית, כמו הבעיה של גביה בעד שירותים, ביטוח חינוך, תיאום. צדקה חברת-הכנסת גז: כשנפגשנו פה עם ארבעת המנכ"לים הם טענו שהזעקה שלנו היא זעקת אמת אבל הם אינם יכולים לשנות דבר. יוצא איפוא שהמנכ"לים אינם יכולים לשנות, השרים אינם יכולים לשנות, הוועדה המייעצת אינה יכולה לשנות, וועדת השרים אינה יכולה לשנות והממשלה כולה אינה יכולה לשנות

היו"ר ח. גרוסמן:

וכך אנחנו מסיימים את הקדנציה הזאת של הכנסת.

אנחנו לא מקבלים מסקנות, כי הנושא לא הועבר אלינו ממליאת הכנסת, אבל הדברים היחידים שלגביהם אנחנו יכולים לסכם הם העדכון והפיצוי בשיעור של 70%.

צ. ליצקר:

הייתי מציעה להפריד בין התמיכה לזקנים לבין התוספות שניחנות עבור ילדים. כי יותר רצוי שחלק מהתוספות לילדים יכנס ישירות למעוונות לילדים במקום שיינתן למשפחה ביד. לגבי זקנים זו שאלה אחרת ושם לא הייתי מציעה לתת פיצוי עבור החייקרות בשיעור של 70% בלבד.

א. לאור:

הסברתי בישיבה הקודמת שהמספר של 70% פיצוי מטעה, כי כל מערכת הקיצבאות צמודה לשכר הממוצע. דהיינו, אחת לשנה הן מתעדכנות בהתאם לשינויים בשכר הממוצע, שינויים הנובעים הן מתוספות היוקר והן מעליית השכר. עדכון ב-70% משמעותו עדכון ביניים עד לעדכון השכר הממוצע ואז כשהשכרים מקבלים תוספת יוקר גם על הקיצבאות יש תוספת יוקר עד שיעשה העדכון לפי השכר הממוצע.

אחד השינויים המהותיים שחלו בהבטחת ההכנסה בשלוש השנים האחרונות מאז נובמבר 1974 היה שלנוכח האינפלציה הגדולה ולנוכח ההתייקרות - התייקרות של כ-30% לשנה - נעשו העדכונים חכופים יותר ויותר. אחת הדרכים לעדכון הייתה בחשלום מקדמות. דהיינו, שילמו עוד לפני שכולם קיבלו את תוספת היוקר. מראש עשו את החשבון מה תהיה ההתייקרות הצפויה והעלו את הקיצבאות באותו אחוז. המנגנון השני שעליו הוחלט הוא העדכון הדו-שנתי. כאשר דובר על עדכון תלת-חודשי דובר עליו ללא פיצוי על התייקרות חריגות.

היו"ר ח. גרוסמן:

מה זו התייקרות חריגה?

א. לאור:

בשעתו אמרו כי יהיה פיצוי על התייקרות בשיעור 10%. אבל ההחלטה על עדכון דו-שנתי כללה גם פיצוי על התייקרות חריגה. לא נקבעו אחוזים אבל התקדימים הראו שגם 5%-6% התייקרות נחשבים להתייקרות חריגה ויהיה עליהם פיצוי. למעשה רוב רובם של מקבלי הקיצבאות זוכים היום לעדכון הרבה יותר תכוף של קיצבאותיהם ויש פה קידום שמחאים את עצמו למהלך האירועים של האינפלציה הגדולה.

לענין איחוד הקריטריונים לזכאות: כאשר מדברים על כך אין זה אומר שצריך להגיע לקריטריונים זהים, כי יש שוני בין שירות לשירות, בין תחום לתחום. הקריטריון לזכאות לסידור נמסעון יכול להיות שונה מן הקריטריון לקביעת זכאות לעזרה לזקנים, או לשכר לימוד. מדובר גם באוכלוסיות שונות, בבעיות שונות והשירות המוצע נותן פתרון שונה לכל בעיה.

היו"ר ח. גרוסמן:

כפי שהבינותי את דברי ברוך לוי דרושים קריטריונים אחידים לאותו שירות שמפוצל

בין המשרדים השונים.

א. לאור:

אין בעיות כאלה. אם אותו שירות ניתן באמצעות משרדים שונים הקריטריונים אינם שונים. עבור סידור ילדים בפנימיות יש מערכת אחידה של תעריפים.

לחינוך מקצועי במסגרת משרד החינוך
והתרבות יש קריטריונים אחרים מאשר לחינוך

היו"ר ח. גרוסמן:

מקצועי במסגרת משרד העבודה.

א. לאור:
לא. אם יש הבדלים הם אולי הבדלים הנובעים מהעובדה שלא מדובר באותן מערכות. עבור שירותים כמו הפניית ילדים למעונות, הפניית זקנים לבתי אבות יש קריטריונים אחידים. הטענה המועלית בדרך כלל לגבי קביעת קריטריונים אחידים היא שיכול להיות מישהו שזכאי לפטור עבור שירות אחד בעוד שעבור שירות שני הוא נדרש לשלם.

לשאלה של חשלום עבור שירותים: לא כל מי שמקבל שירות מקבל אותו על בסיס של נזקקות כלכלית. למשל, חלק גדול מן האוכלוסיה שמופנית על ידי משרד הסעד למעונות יום אינה מופנית על בסיס של מצוקה חומרית אלא על בסיס שיקולים אחרים ויש בהחלט מקום לגבות עבור השירות הזה. הוא הדין גם לגבי הפניית ילדים לפנימיות שלא תמיד נעשים על בסיס של מצוקה כלכלית אלא על בסיס שיקולים אחרים והמשפחה יכולה לשלם עבור השירות.

לענין השירותים מול הבטחת הכנסה: אני מסכים שהנושא אינו מטופל בצורה שיטתית, אבל אני לא חושב שאפשר להגיע לחשובה חד-משמעית שתהיה טובה לכל הזמנים. בזמן שפעלה ועדה כזו בלט הנושא של רמת ההכנסה המובטחת לקבוצות קשישים, למשפחות מרובות ילדים שהיו מתחת לקו העוני, אבל כמה יש כיום מתחת לקו העוני? בנושא זה חל שיפור ניכר. מכיוון שהגענו להבטחת רמת הכנסה מסוימת יכול להיות שעולה השאלה לגבי מה שקורה לשירותים. זו מעין נדנדה שההכרעה בה אינה סופית אלא תלויה בנסיבות. נכון שהדיונים בנושא זה צריכים להיות יותר שיטתיים.

לענין הביטוח חמורת קבלת שירותים חייבים: עד כמה שידוע לי אין במערכת הנוכחית מגבלות כספיות למשפחות מעוטות יכולת בדרך לקבלת שירות, אם זה בחינוך על-יסודי ואם זה בלימוד גבוה. קיימות בעיות קשות הרבה יותר מהבעיות הכספיות: הבעיות בדרך לקבלת השירותים ברמות מחקדמות מעבר לחינוך חובה וגן הילדים הן יותר בעיות חברתיות מאשר בעיות כספיות וצריך לשים לב שכל הצעה למחן ביטוח חמורת זכאות לקבלת חינוך חייבים בכיחות "א-י"ב או חינוך גבוה יש בה אלמנט חזק של רגוסיביות, כאשר בעלי יכולת יהיו פטורים מתשלום, בעוד שבעלי הכנסות נמוכות יהיו חייבים בתשלום הביטוח כאשר לא בטוח שתהיה להם היכולת ליהנות מן השירותים.

א. לנגרמן:

אני סבור שהדברים שנאמרו על ידי חברי הוועדה באשר למדיניות הכוללת מזקינים דינון נרחב יותר. אינני רוצה לחלוק על עצם הצורך בקביעת מדיניות, אבל אני רוצה לחלוק על דרך העמדת הדברים. אני סבור שעל מנת שהממשלה הבאה - שאני מאחל לה שחפעל בנושא זה - אכן תוכל לפעול באפקטיביות אנחנו חייבים לדייק הן בנחונים ובעובדות, הן במה שהחרש, ויותר מכל זה - בקונסנסוס חברתי שאליו אנחנו הולכים, כי רוב הדברים שעליהם דיברה חברה-הכנסת מטילדה גז - ואני חמים דעים עמה מבחינה השקפתית - הם שאלה של קונסנסוס חברתי והם לא שאלה של משא ומתן בין-משרדי זה או אחר או החלטה של ועדה זו או אחרת. כאשר אנחנו מדברים על פער חברתי ומשמעותו, מהו הפער שאנחנו מוכנים לחיות אותו ומהו הגבול לפער הזה זהו שאלה של קונסנסוס חברתי שצריכים לקבל לגבי הכרעה. אם נחייחם לדברים שנאמרו פה אחד לאחד נוכל לקבל לפחות שתי פרשנויות ושתייהן חהיינה לגיטימיות: האחת חאמר שמאז 1974 עד 1977 היתה החקדמות גדולה והדברים ניחנים להוכחה במספרים; השניה חאמר שאם בודקים את הדברים לא לאור היחס של שני המצבים - שנת 1974 ושנת 1977 - לגבי צפיפות הדיור, לגבי דברים אחרים, אלא את המצב האבסולוטי או היחסי של הפער בין שכבות מסוימות הרי שלא השתפר שום דבר מאז 1974.

היו"ר ח. גרוסמן: מה קנה המידה?

א. לנגרמן:
צריך להיות קונסנסוס חברתי בענין זה. אני אישית דוגל בצמצום הפערים וחושב שההתייחסות לא צריכה להיות רק אל שנת 1974, למשל, אלא אל המטרות שאנחנו מגדירים אותן לעצמנו, אבל גם הפוליטיקאים שבינינו לא הגדירו לעצמם מטרות בתחום זה.

היו"ר ח. גרוסמן:
ההשקפה החברתית הכוללת של שר זה או אור ומערכת הנימוקים שהוא מגייס לגבי מה שהוא יכול לעשות בתחום משרדו אלה שני דברים אחרים אצל אותו שר. יכולה להיות לו השקפה מסויימת, אבל כשהוא צריך לנמק מציאות קיימת הוא מגייס מערכת נימוקים שלא תמיד תואמת את השקפתו הבסיסית.

א. לנגרמן:
כשסברנו שעדכון חלת-חודשי הוא העדכון הטוב ביותר יצאנו מנקודת מוצא שבשנים בלתי רגילות בכלכלה הישראלית, כשהאינפלציה היא מהירה מאד וגדולה מאד, בטווח זמן ארוך מתעוות ערכה של ההכנסה הריאלית העומדת לרשות מעוט ההכנסה. במלים אחרות: סברנו שבעדכון החלת-חודשי אנחנו עושים צדק רב יותר למשפחה מעוטה ההכנסה כאשר היא לא תפסיד את ההפוש שבין הסכום אותו היא מקבלת לבין יכולת הקניה שלה. עדכון של פעמיים בשנה, כל שישה חודשים, שנחקבל בסופו של דבר היה פשרה מסויימת, אבל כדי להיות גם צודק עלי לומר עוד נקודה שקשורה בעדכון הדו-שנתי: בעדכון זה נעשו שתי פעולות לעומת המצב הקודם - פעולה אחת, שהעדכון נעשה אחת לשישה חודשים לגבי השכר הממוצע במשק ולא פעם אחת בשנה; דבר שני - כשהעדכון נעשה פעם אחת בשנה הוא נעשה על בסיס מאוחר מאד, היינו הוא נעשה ב-1 באפריל על בסיס השכר הממוצע שהחודש האחרון שלו היה ספטמבר בשנה הקודמת. בהצעה החדשה, גם זו שמדברת על עדכון אחת לשישה חודשים, מדובר על עדכון השכר הממוצע לפי שלושת החודשים האחרונים שעליהם יש נתונים בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, וזה הרבה יותר קרוב למצב הריאלי משהיה קודם.

ר. רוטר:
אני, אולי כמו לנגרמן, מצטער שהוועדה החליטה לצמצם את הדיון אך ורק בשאלה המיידית של עדכון הקיצבאות והייתי שמח יותר אם היריעה היתה יותר רחבה.

היו"ר ח. גרוסמן:
הכנסת הזאת מסיימת את עבודתה.

ר. רוטר:
גם אם הוועדה קיבלה מסקנות לפני שנתיים אינני חושב שיהיה זה ידע לחזור עליהן ולהדגיש אותן, אבל אם מתמקדים אך ורק בשאלה איך מעדכנים את גובה התמיכות ברמה הנומיןלית שלהן הייתי שמח אם הוועדה תאמר, בתחום זה לפחות, דברים ברורים מכמה אספקטים:

(א) חכיפות העדכון, באיזה קצב, כל כמה זמן.

(ב) שיטת העדכון. אתם שמתם את האצבע על ענין ה-70% שלדעתי כמעט לא קיים כיום, כי אם יש חוספות יוקר פעמיים בשנה, באפרייל ובאוקטובר, ואפילו לפי הגירסה האחרונה של ועדת השוים - שהגבילה את העדכון לפעמיים בשנה - נופלים העדכונים על אפרייל, אוקטובר, הרי כשעושים את החישוב לפי השכר הממוצע אותם 70% שנכנסים דרך חוספת היוקר אינם כל כך קרדינאליים ויש הרבה מאד אלמנטים אחרים שאם לא מביאים אותם בחשבון הם מעמידים בצל בעיה זו.

היו"ר ח. גרוסמן:
מהם?

ר. רוטר:
אם מצד אחד מעלים את רמת ההכנסה המובטחת יש סכנה, שמחמשת, שיד אחרת תבוא לתבוע להעלות את העריפי החשלוים עבור השירותים שניתנים בשכר מודרג. אנשים יבואו ויאמרו: אם נחנו לאנשים יותר כסף מדוע לא ישחטפו בשיעורים קצת יותר גדולים? כאן אפשר בקלות לגרום לקיזוז על ידי כך שיד אחת מקצצת את מה שיד אחת מספקת. זו אולי דוגמה כיצד אפשר לעשות מלחמת סרק ובסופו של דבר לעמוד באותו מצב. ענין אחר, רק לדוגמה: חוספות שכר לא ניתנות רק בדרך של חוספת יוקר, הן ניתנות גם בדרכים אחרות, כמו שראינו בשבועות האחרונים, ובתחולה רטרואקטיבית לציבורי עובדים גדולים. חוספות אלה יחבטאו במדידת

ר. רוטר:

השכר הממוצע בפיגור של חודשים אחדים.

היו"ר ח. גרוסמן: מה הפתרון?

ר. רוטר:

אם הממשלה וההסתדרות היו מצליחות לעמוד במדיניות שאין וטרואקטיביות והסכמי העבודה לא נפתחים לא היחה הבעיה מחעוררה, אבל כשיש מפולת מן הסוג שאנחנו עדים לה היום, בשפותחים הסכמי עבודה ונותנים לציבור השכירים חשלומים וטרואקטיביים, שיוצאו בפועל בעוד חודשיים-שלושה, יחבטאו החוספות האלה בשכר הממוצע באיחור. אנחנו מבקשים איפוא עם האוצר למצוא דרך להתגבר על הקושי. זו דוגמה לדברים שאינם ספציפיים לנוסחה של 70%. מדאיגה אותנו למשל, החשובה ששמענו מן האוצר ליוזמת ועדת העבודה, יוזמה שבאה להתאים את העדכון בחוק הביטוח הלאומי למה שקבעה ועדת השרים לעניני רווחה - כלומר, במקום 6 חודשים יקחו 3 חודשים, וזה אחד השיפורים בנוסחה החדשה שקבעה ועדת השרים. נציגי משרד האוצר מצאו לנכון להתנגד ליוזמת ועדת העבודה. זו עוד דוגמה לדבר שלכאורה נראה מובן מאליו ובכל זאת נחקל בקשים.

לענין ביטוח חינוך: אני לא מקבל את ההשגה של אורי לאור לגבי הרגוסיביות של שיטה כזאת, אבל מכיוון שהענין עדיין לא בשל לדיון לא אכנס לפרטים ואסביר מדוע. אנחנו בודקים את הנושא יוחר לעומק ויעברו חודשים עד שיסתים מחקר בנושא זה. אני רוצה שיהיה רשום בפרוטוקול שעל הסף אינני מקבל שביטוח חינוך הוא דבר רגוסיבי.

היו"ר ח. גרוסמן:

מכיוון שהנושא לא הועבר אלינו מן המליאה לא נניח מסקנות על שולחן הכנסת, אבל נעביר מכתב בשם הוועדה בו נאמר שבעקבות ההחלטות האחרונות של ועדת השרים לעניני רווחה, בעקבות האינפלציה הדוהרת ובעקבות הלחצים הכבדים מאד בתחום מדיניות השכר מביעה הוועדה חרדה למצבם של מקבלי הקיצבאות, בעיקר הזקנים ומקבלי הסעד, ומעלה את דרישתה: (1) העדכון יהיה אחת לשלושה חודשים; (2) תהיה דאגה שבמדיניות הנוכחית לא תקווז בשום פנים ואופן הקיצבה והחוספת לה על ידי חשלום בעד שירותים; (3) חישוב השכר הממוצע, המשחנה בצורה דרסטית, כך שהקיצבאות יותאמו לא לחוספת היוקר בלבד אלא לכל חוספת חריגה.

הישיבה ננעלה בשעה 13.00